

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ СО НАСЛОВ „ОСНОВИ НА ЛОКАЛНИ ФИНАНСИИ“
(УЧЕБНИК) ОД Д-Р ИЛИЈА ГРУЕВСКИ И Д-Р СТЕВАН ГАБЕР,
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, како и Одлуката бр. 1202-95/10 од 240. редовна седница на Наставно-научниот совет на Економски факултет, одржана на 25.9.2023 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- проф. д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип;

- проф. д-р Марија Гогова-Самоников, Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

за изготвување на извештај / рецензија на приложениот ракопис „Основи на локални финансии“, наменет за студентите на прв циклус студии на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Економски факултет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Една од поголемите тектонски промени кои се случуваат во доменот на државно-политичкото уредување и јавните финансии е реформата за децентрализација на политичкиот систем и системот на јавно финансирање. Поттикната од доктрината за т.н. Левиатанова хипотеза, според која властите тежнеат кон максимизација на приходите, поборниците за децентрализацијата аргументираат дека со воведувањето на фискална конкуренција помеѓу единиците на локалната власт, се спречува несаканата појава на прекумерен раст на даночното оптоварување и создавање на гломазен јавен сектор. Според нив, во децентрализираниот систем, локалните заедници се наоѓаат во меѓусебна конкурентска битка за пронаоѓање на нови даночни приходи преку привлекување на мобилните даночни обврзници, заради што се „принудени“ повнимателно да трошат и да применуваат пониски даночни стапки. Оттука и заклучокот на промоторите на оваа идеја дека повисокиот степен на децентрализација на власта, автоматски значи и помало даночно оптоварување, односно помал јавен сектор. Одговорниот механизам со кој се постигнува ред во јавниот сектор е токму конкурентскиот механизам, односно фискалната конкуренција помеѓу единиците на локалната самоуправа, која резултира со воведување на строги и експлицитни ограничувања пред се на страната на приходите, евентуално и на страната на расходите.

И навистина, некои земји покажаа импозантни резултати од аспект на степенот на политичката и фискалната децентрализираност на земјата, од моментот на започнувањето на реформите на ова поле во 50-тите години на минатиот век, па се до денес. Така на пример, САД претставуваат класичен прототип на

децентрализирана земја, во која сојузните држави не само што имаат уставно загарантирана политичка автономија, туку и висок степен на фискален суверенитет самостојно да воведуваат фискални давачки надвор од системот на федералните даноци. Во ЕУ концептот на фискалната децентрализација е дефиниран во рамки на Европската повелба за локална самоуправа, како заеднички документ на земјите членки и земјите аспиранти за влез во Унијата, чија цел е воспоставување на европски стандарди за заштита на правата на локалните заедници. Република Северна Македонија (тогашна Република Македонија) ја потпиша Европската повелба во 1996 година, а обврските кои произлегуваат стапија на сила во 1997 година. Со тоа започна реформата на системот на локалната самоуправа која се состоеше од две фази: првата во која се пренесоа надлежностите од централната на локалните власти, паралелно со делумен трансфер на финансиските средства на општините и втората со која целосно се заокружи пренесувањето на предвидените финансиски ресурси на располагање на општините. Меѓутоа, индикаторите на фискалната децентрализација покажуваат дека во Северна Македонија се уште постои голема централизираност на приходите, како и зависност на општините во поглед на финансирањето на локалните надлежности. Од овој аспект може да се заклучи дека процесот на фискална децентрализација се уште не е завршен, а за тоа најдобро говори новата реформа за фискална децентрализација која ја спроведува Министерството за финансии и која се состои од 3 столба: прв столб, кој предвидува подобрување на фискалниот капацитет и зголемување на општинските приходи; втор столб, насочен кон зајакнување на финансиската дисциплина на општините и трет столб, кој се однесува на транспарентноста и отчетноста на општините.

Имајќи ја предвид важноста на фискалната децентрализација како неопходен елемент за постигнување на ефикасна алокација на локалните јавни ресурси, но и нужен предуслов за обезбедување на квалитетни јавни добра и услуги, како и согледувајќи го нејзиниот динамичен и се уште незаокружен тек, можеме да констатираме дека значењето на јавните и посебно локалните финансии како никогаш досега не успеале да ја капитализираат својата научна и практична вредност. Ако на претходново се додаде постоечкиот дефицит на стручна и научна литература од полето на локалните финансии, тогаш реализацијата на квалитетен учебник кој ќе ја обработува оваа проблематика станува повеќе од потребна. Имено, во рамки на библиотечниот фонд на Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип не постои учебник по локални финансии, ниту пак во поширокото литературно подрачје на државава, додека студентите користат интерно собрани материјали или пак делови од учебниците по јавни финансии, со што се отежнува стекнувањето на неопходните теоретски и практични знаења од оваа предметна дисциплина.

Во таа насока, учебникот на д-р Илија Груевски и д-р Стеван Габер со наслов „Основи на локални финансии“ би требало да ја пополни констатираната празнина во литературниот фонд од областа на локалните финансии и фискалната децентрализација, со понуда на учебен материјал кој ќе биде од сестрана корист како за студентите на прв циклус студии, така и за студентите со повисоки степени на образование. Имено, структурата на наставниот материјал кој се обработува е изработена според најсовремените прирачници за локални финансии, конкретно прирачникот за локални финансии од Светската банка, кој им се препорачува на земјите како водич во процесот на имплементација и изградба

на националниот систем за финансирање на општините и локалните заедници. Основната структура, сржта на материјалот се состои од четири клучни прашања: 1) распределба на надлежностите за извршување на локалните приходи (revenue assignment); 2) распределба на надлежностите за реализација на локалните расходи (expenditure assignment); улогата и значењето на меѓувладините фискални трансфери (intergovernmental transfers) и екстерните извори на финансирање, или поконкретно прашањето за локалниот долг и задолжувањето на локалните власти (borrowing and debt). Како додатни теми кои се обработуваат се интро или воведот во јавните и локалните финансии и особено по важност се истакнува делот кој се однесува на фискалната децентрализација. Овие компоненти го сочинуваат фундаментот на предметната дисциплина и токму тоа е причината поради која насловот на учебникот гласи „Основи на локални финансии“. Треба да имаме предвид дека поширокото подрачје на локалните финансии опфаќа и други прашања кои тука не се опфатени, но ќе ги оставиме за обработка во некои други изданија, а како поважни меѓу нив ќе ги спомнеме: локалниот финансиски менаџмент (municipal financial management); управувањето со локалните средства (local assets management); управување и финансирање на метрополи (metropolitan governance and finances); мерење на перформансите на локалните финансии (measuring municipal finances performance) и сл.

Содржината на ракописот е компатибилна со наставната програма за предметот Локални финансии (2+2+1), кој се изучува на Економскиот факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, на студиската програма Финансии. Постои делумно поклопување и со наставната програма од предметот Јавни финансии (2+2+1), кој исто така се предава на Економскиот факултет на наставните програми Финансии, Сметководство и ревизија, Менаџмент и маркетинг, како и Бизнис економија. Ракописот може да се користи на вториот и третиот циклус на студии како основен или дополнителен материјал по предметот Државни финансии или други сродни предметни дисциплини.

Податоци за обемот на ракописот: Проблематиката што е предмет на обработка во учебникот е претставена во текст од околу 330 страници, во кои се вклучени содржината (за насловите на литературните единици, табелите, сликите, графиконите и текстуалните параграфи) и главниот текст од 6 глави, вклучително со референците. Текстот е пишуван во А4 формат со проред 1,15, употребен е фонт Arial со големина на буквите 11. Во функција на полесно совладување на наставниот материјал и доловување на суштинските состојби и факти, ракописот изобилува со бројни методолошки алатки за презентација и пренесување на сознанијата. Меѓу нив ќе ги споменеме 42 табели, 6 графикони, 19 слики, бројни формули и дури 49 текстуални параграфи кои се надоврзуваат на главниот текст, опишувајќи конкретни решенија или примери од меѓународната или домашната практика. Обемот на трудот и неговата содржина ги задоволуваат критериумите според бројот на часови и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

Податоци за постоење на ист или сличен наслов: Во рамки на формалното универзитетско литературно портфолио, рецензентите имаат сознание дека не постојат книги со наслов „Основи на локални финансии“, но постојат други

книги кои повеќе или помалку имаат допирна точка со наставната материја од областа на локалните финансии, јавните финансии и фискалната економија. Иако литературата со ваква предметна содржина е дефицитарна, не се исклучува можноста од постоење на алтернативни литературни единици во рамки на останатите домашни универзитети, кои обработуваат иста или слична проблематика. Но и под претпоставка да постојат такви книги или учебници, она што е ново и карактеристично за овој учебник е иновативниот пристап и ревидираната структура на наставната содржина.

Што се однесува до начинот на организирање на учебникот, може да се заклучи дека авторите добро ја структурирале содржината и идејната поставеност на материјалот, се разбира, сето тоа во согласност со однапред дефинираната предметна програма. Сите концептуални делови на трудот се правилно и логички подредени, додека одделните тематски содржини се детално структурирани и методично презентирани. Притоа, во пишаниот збор е применет јасен и едноставен стил, додека при изработката на скриптата е употребен логичен и стручен пристап. Техничката обработка е солидна и на високо ниво, со соодветна компјутерска обработка во која се користени голем дел од распложливите технички помагала.

Краток опис на содржината: Образложената материја во учебникот на д-р Илија Груевски и д-р Стеван Габер која носи наслов „Основи на локални финансии” е систематизирана и презентирана во 6 (шест) глави, според следниов редослед: Предговор; Содржина; Табели; Слики и графикони; Параграфи; Глава 1 Вовед во јавните и локалните финансии; Глава 2 Меѓувладините релации во децентрализициониот свет; Глава 3 Распределба и управување со локалните приходи; Глава 4 Класификација и управување со локалните расходи; Глава 5 Меѓувладини фискални трансфери; Глава 6 Управување со екстерните извори на финансирање; Библиографија.

Во првата глава со наслов Вовед во јавните и локалните финансии најпрвин се дефинирани поимот и значењето на финансиите, со посебен осврт врз јавните финансии како матична научна дисциплина на локалните финансии. Во тој контекст се обработени опфатот, функциите, принципите, целта и методот на јавните финансии. Веднаш потоа се образложени приказот и принципите на локалните финансии, за кои е потенцирано дека претставуваат подрачје со потесен научен интерес во рамки на јавните финансии. Јавниот сектор како репрезент на сите нивоа на власта заедно со јавните претпријатија во нејзина сопственост се опфатени во следната точка, вклучително со индикаторите за мерење на фискалната пресија, која според стручната елита, најверодостојно го изразува обемот и ширината на јавниот сектор. Последниот дел од првата глава е посветен на феноменот на пазарниот неуспех и државната интервенција, при што од сите домени на пазарниот неуспех, авторите посебно се задржуваат само на јавните добра и екстерналиите. Во таа насока се обработени различните категории на економски добра, а вкупните екстерни ефекти се разграничени на позитивни и негативни екстерналии во производството и позитивни и негативни екстерналии во потрошувачката.

Втората глава со наслов Меѓувладините релации во децентрализираниот свет авторите ја посветуваат на презентирање на процесот на фискалната децентрализација како клучен предуслов за креирање на силна и ефикасна локална самоуправа. Таму, најпрвин, се опишуваат политичката и фискалната децентрализација како главни облици на процесот на децентрализација, понатаму се разграничуваат трите модели на фискалната децентрализација, односно деконцентрацијата, деволуцијата и делегацијата, за да потоа се направи споредба помеѓу унитарниот, федералниот и конфедералниот систем на државно уредување. Споредбата на авторите продолжува и во следната точка, но од аспект на аргументите на децентрализацијата во однос на оние за централизација, за веднаш потоа да се извлечат и потенцираат најзначајните економско-фискални ефекти од децентрализацијата како што се порастот на доходот, ефикасната алокација на ресурсите, редуцирањето на јавниот сектор и постигнувањето на макроекономска стабилност. Следни на ред се индикаторите на фискалната децентрализација, а во поглед на нивната расположливост се истакнуваат две организации – ОЕЦД и ММФ чии квантитативни и квалитативни критериуми се детално објаснети, со посебна задршка на мерките и степените на даночната автономија на локалните власти. Со цел студентите да се запознаат со состојбата и карактерот на фискалната децентрализација во нашата земја, авторите го презентираат целокупниот процес со неговите фази, при што се скенираат и анализираат специфичните проблеми на македонскиот модел на фискална децентрализација. Притоа, како резултат на анализата се извлекуваат заклучоци и препораки за подобрување на состојбата и кои интересно, делумно наоѓаат свое место во рамки на новата реформа за фискална децентрализација. На крајот од оваа глава е претставена Европската повелба за локална самоуправа, обврзувачки документ на ЕУ чиј потписник сме и ние како самостојна и независна држава.

Третата глава од учебникот која има наслов Распределба и управување со локалните приходи започнува со доловување на големата слика за локалните јавни приходи набљудувано во меѓународен контекст, за да потоа веднаш се образложат основните принципи во управувањето со локалните приходи. Потоа се дава дефиниција на приходниот авторитет во смисла на збир од надлежности и овластувања за воведување и наплата на локални приходи, со диференцирање на различните форми на приходен авторитет. Следните редови авторите ги посветуваат на детална анализа на класификацијата и различните видови на приходни извори на локалните власти. Најпрвин во рамки на сопствените приходи (own revenues) се обработени различните видови на локални даноци од аспект на нивните карактеристики и поволности да се искористат како добар локален данок. Тука пред се се мисли на данокот на имот како најпрепознатлива форма на локален данок, на којшто е посветено најмногу внимание со објаснување на чекорите за имплементација на современ данок на имот (развивање на методи за проценка на даночната основа и одредување на даночните стапки) и за неговото администрирање. Во улога на локални даноци се разгледани и данокот на потрошувачка во сите негови основни форми (данок на промет, данок на вкупен промет и ДДВ), селективните даноци на потрошувачка, персоналниот данок на доход, данокот на добивка и другите деловни даноци, но и давачките за моторни возила. Од другите сопствени приходи на локалните власти се дискутирани корисничките надоместоци, во чии рамки се презентирани методите за нивна

пресметка, таксите, дозволите и лиценците, приходите од казни и пенали, како и капиталните приходи со доминантна застапеност на капиталните трансфери. Во продолжение се потенцира значењето на земјиштето како инструмент за финансирање на локалниот развој, со посебен фокус на приходите од продажба на земјиште и таксите за подобрена вредност на земјиште (betterment fees). За крај на главата се елаборирани елементите на системот на администрација на локалните приходи во кои влегуваат идентификацијата и регистрацијата на даночните обврзници, проценката на даночната основа, методите за фактурирање и наплата, како и мерките за принудно спроведување на наплатата.

Четвртата глава од содржината на учебникот ги обработува Класификацијата и управувањето со локалните расходи. Најпрвин, во точката за концептот и принципите на управување со локалните расходи, објаснети се целта и субјектите кои се одговорни за управување со локалните приходи, потенциран е итеративниот карактер на буџетското планирање, образложени се принципите во управувањето со расходите, а воедно е доловена големата скица за управувањето со расходите која по правило би требало да биде рефлексивна на правилото за урамнотежен, односно балансиран буџет. Веднаш потоа, дадена е дефиницијата за поимот на локалните расходи заедно со нивната класификација, при што се направени посебни напори за детална елаборација на различните видови на локални расходи согласно нивниот економски карактер, но и според секторот, односно функцијата за која се наменети. Продолжението на текстот е резервирано за циклусот на управување со локалните приходи кој се состои од неколку важни чекори. Пред да се започне со циклусот на управување, одговорните службеници во општината мора да имаат увид во финансиските ограничувања, кои мора да ги вклучат во процесот на буџетското планирање, но во истовреме да имаат на располагање различни финансиски алтернативи. Првиот чекор од буџетскиот циклус се однесува на буџетското планирање или поточно планирањето на локалните расходи. Во рамки на планирањето на расходите, големо значење се придодава на т.н. капитални инвестициски планови и на проценката на финансискиот капацитет на локалните влади. Следниот чекор од буџетскиот циклус, а тоа буџетската контрола, според мислењето на експертите е еден од поважните, ако не и најважниот чекор, со оглед дека контролата на расходите е од пресудно значење за постигнување на финансиска дисциплина и рационалност во трошењето на јавните ресурси. Во тој контекст е објаснет начинот на контрола на плаќањата, управувањето и контролата на тарифите, методите на контрола на субвенциите, вклучително со разните форми на субвенции, нивните импликации и начинот на таргетирање и алокација. Мошне сензитивен елемент на контролата на расходите е управувањето со јавните набавки и тендерското работење, ако се имаат предвид реалните ризици од можна злоупотреба. За таа цел, авторите посветуваат голем простор за објаснување на циклусот и планот на јавните набавки, критичните чекори во тендерскиот процес, принципите на управување, придобивките од електронска јавна набавка, но и се даваат препораки кога може да се користи алтернативниот пристап на договорен менаџмент во набавките. Во овој дел се опишани и системите за контрола на локалните расходи, или поточно сметководствениот систем, системот за интерна контрола и готовински менаџмент, заедно со општинската ревизија. Понатаму следи делот за управување со капиталните расходи и потребата за евалуација на капиталните проекти, а во

таа насока се претставени методите кои се користат за таа цел, односно методот на нето-сегашна вредност, интерна стапка на рентабилност, cost-benefit анализата и сензитивната анализа како методолошки пристап за инкорпорирање на ризикот. Потоа се истакнува потребата од изработка на среднорочна рамка за планирање на расходите, односно потребата од повеќегодишно буџетирање како и буџетирањето врз основа на перформанси. Последниот чекор од буџетскиот циклус ги соединува мониторингот и евалуацијата на извршувањето на локалните расходи, во чии рамки се презентирани анализата на варијансата на расходите, компаративната анализа на трошоците и бенчмаркингот како можни пристапи и начини за следење на отстапувањата на текот на планираните расходи.

Петтата глава од ракописот е посветена на проблематиката со Меѓувладините фискални трансфери. Таа започнува со типологијата на фискалните трансфери, кои генерално се разграничуваат на општи (безусловни или ненаменски) трансфери, наменски (условни) трансфери, а тука можат да се систематизираат и заедничките даноци кои можат да произлегуваат од распределбата на даночната основа или распределбата на приходите помеѓу централните и локалните власти. Потоа се даваат препораки и упатства за дизајнирање и имплементирање на системот на фискални трансфери, при што се напоменува на што да се внимава за да се избегне креирањето на лоши или штетни трансфери. Во продолжение следи деталната елаборација на можните трансферни цели, односно причини за примена на фискални трансфери. Една од главните цели е потребата за финансирање на субнационалните услуги, а главниот инструмент преку кој се реализира оваа цел се т.н. финансирачки грантови. Друга причина за користење на трансфери, односно грантови е нужноста од подобрување на вертикалниот фискален баланс и во овој контекст, освен набројувањето на причините кои предизвикуваат вертикален фискален гап помеѓу супра- и субнационалните влади, предложени се и стратегии за надминување на ваквата состојба. Третата цел се однесува на потребата од еквилизација (израмнување или едначење) на хоризонталниот фискален дебаланс. Слично, и тука се објаснети причините кои придонесуваат за фискалниот диспаритет помеѓу општините, односно единиците на исто ниво на власт, понатаму постоечките системи за фискално израмнување, но и еквилизирачките грантови како основен инструмент за реализација на оваа цел. Следната трансферна цел е субвенционирањето заради компензација на екстерните прелевачки ефекти, за што постојат посебни инструменти т.н. субвенционирачки трансфери, кои во суштина се наменски трансфери со сопствено учество. Последната причина за примена на меѓувладини трансфери е финансирањето на т.н. заслужни добра (merit goods) или добра со национален приоритет. На следните редови, авторите ја објаснуваат методологијата за пресметка на фискалните потреби, кои заедно со фискалниот капацитет и фискалниот напор ги претставуваат едни од најсуштинските подрачја на интерес на проблематиката со фискалните трансфери. Во контекст на проценката на фискалните потреби е предложена постапка за избор на најповолниот метод, за што најпрвин е потребно да се изврши детерминирање на нормата по глава на жител, а потоа и избор на трошочниот фактор и факторот на фискалните потреби. Притоа, оваа постапка е демонстрирана на случајот со Македонија. Понатаму, авторите се задржуваат на проблемот со утврдување на фискалниот капацитет и за оваа цел како најсоодветен го предлагаат методот на проху варијабли, истовремено повторно ја илустрираат неговата примена на случајот со домашната земја. На крај

од оваа глава, за да се комплетира сликата со фискалните трансфери, авторите претставуваат и модел за алокација на трансфери според фискалниот напор на општините и повторно демонстрираат негова примена на истиот практичен пример.

Последната шеста глава од учебникот се однесува на Управувањето со екстерните извори на финансирање на локалните власти. Главата започнува со претставување на целината на екстерните извори на финансирање кои покрај приходите од нето-оперативен вишок и капиталните трансфери, ги инкорпорираат и локалните кредити, инструментите на пазарот на капитал, јавно-приватните партнерства, донациите, гаранциите и други извори на финансирање. Притоа се напоменува дека како основен предуслов за обезбедување на екстерни средства за финансирање е сочинувањето на физибилити студија заедно со капитален финансиски план. Тука повторно се прави осврт врз најважните инструменти, односно методи за проценка на капиталните проекти, но овој пат со прикажување на практични примери за нивна употреба. Оттука па понатаму, авторите преминуваат кон детално образложување на можните финансиски алтернативи и облици на екстерно финансирање на општините. Најпрвин се дискутира за задолжувањето како начин на финансирање на локалните власти, при што се прави синтеза на аргументите кои одат во прилог на задолжувањето, контрааргументите на задолжувањето и потенцијалните модели на задолжување. Во продолжение посебен простор се одвојува на емисијата на општински обврзници, кои според истражувањата имаат огромен, но за жал недоволно искористен финансиски потенцијал за општините во нашата земја. Во овој дел примарно се објаснети техничките карактеристики на општинските обврзници, проспектот за емисија на обврзници и карактеристичниот даночен статус на овие финансиски инструменти. Од можните видови муниципални обврзници, образложени се обврзниците со општи обврски (т.н. општи облигации), приходните обврзници и општинските структурни обврзници, за да потоа се нагласи важноста од проценката на кредитниот рејтинг на општинските обврзници од страна на реномирани кредитни агенции. Следува споредбата на обврзниците со класичното банкарско кредитирање, од која се извлекуваат заклучоци во врска со предностите и ограничувањата на обврзниците како потенцијален извор на средства на локалните власти. Во продолжение авторите се задржуваат на регулативата на суб-суверениот долг и во тој правец најпрвин ја образложуваат потребата од воведување на правила за регулација и контрола на долгот, за да потоа ги презентираат моделите на регулација и предметот на контрола со регулативните правила. Но, освен формалните облици на задолжување, понекогаш општините применуваат и неформални алтернативни канали на задолжување со цел да ги заобиколат строгите ограничувања за долгот, во чиј спектар спаѓаат стратегиите за игнорирање или криење на законскиот лимит, тактиката на генерирање обврски, како и задолжувањето преку специјални субјекти. Од инструментите за олеснување и поддршка на процесот на кредитирање се обработени заложното право на имот, кредитните гаранции, приходните интерцепти, субјектите со посебна намена и други. Капацитетот на задолжување на локалните влади е следната точка, во која авторите го нагласуваат ризикот од акумулирање на обврската и кластерни отплати на долгот, но во истовреме предлагаат стратегии за подобро менаџирање со долгот. Понатаму, следат институциите во доменот на

локалното задолжување од кои се обработени инвестициските развојни банки, општинските развојни фондови, револвинг фондовите, банките за обврзници, механизмите за поддршка на инвестиции во животната средина, комерцијалните банки како традиционални кредитни институции на локалните власти и други. Освен од домашни извори, општините имаат можност да се задолжуваат и во рамки на меѓународните финансиски организации како Светска банка и Европска банка за обнова и развој. Во последно време е забележана тенденција на зголемено учество на локалните власти во јавно-приватни партнерства, како релативно нов облик на соработка со приватниот сектор од аспект на финансирањето на јавните добра и услуги. За подобро запознавање со финансискиот потенцијал на јавно-приватните партнерства, авторите ги опишуваат различните форми на соработка со приватни субјекти, можните придобивки, латентните ризици во договорите за соработка како и можностите кои ги нудат во служба и интерес на сиромашните луѓе. Последниот извор на екстерно финансирање, кој е обработен на крајот од оваа глава, но и како последна точка во оваа книга се однесува на донациите и разните облици на филантропска помош.

Во учебникот се користени бројни референци кои вкупно изнесуваат 138. Користената библиографија исто така е прилично обемна, при што поголемиот дел е во вид на современа стручна литература и студии на меѓународните организации и институции, како што се ОЕЦД (OECD), Светската банка, UNDP, USAID, Меѓународниот монетарен фонд, а останатиот дел се состои од разни научни трудови, книги, списанија, закони, интернет страници и сл. Како посебно значајни литературни единици, кои дадоа најголем придонес во обликувањето на ракописот се истакнуваат прирачникот на Светска банка „Municipal Finances: A Handbook for Local Governments” и студијата спонзорирана од UNDP со наслов „Fiscal Decentralization for Local Development: An Integral Study”, која е изработена во соработка со Меѓународниот центар за јавна политика.

ЗАКЛУЧОК

На крајот, слободно може да се констатира дека се работи за солидно изработен учебник, кој изобилува со доста квалитетна научна содржина. Затоа, очекуваниот наставно-научен придонес на гореименуваниот учебник се огледа во добивањето на поголемо научно, наставно-образовно, академско и посовремено значење и димензија на специфичната проблематика со локалните финансии.

Имајќи го сето ова предвид, задоволство ни е да предложиме на Наставно-научниот совет на Економски факултет при Универзитет „Гоце Делчев” – Штип книгата со наслов „Основи на локални финансии” од д-р Илија Груевски и д-р Стеван Габер да биде одобрена за издавање и со тоа да стане достапна во форма на основна, но и дополнителна т.е. алтернативна литература, како на студентите, така и на пошироката научна и стручна јавност во РСМ.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, с.р.

Проф. д-р Марија Гогова-Самоников, с.р.